

vereniging voor
filosofie en
geneeskunde

Medicalisering en de opkomst van gezondheids- politiek

Prof. Dr. Ignaas Devisch

“Few of us fancy being pathological,
so ‘most of us’ try to make ourselves
normal, which in turn affects what is
normal.”

(In: Ian Hacking, The taming of chance, Cambridge
University Press, 1990: 2)

1. Opkomst West-Europese gezondheidspolitiek

Foucault, M. (1994). Dits et écrits 1954-1988 (4 tomes). Paris: Gallimard.

Foucault, M. (2004a). Naissance de la biopolitique. Cours au collège de France. 1978-1979. Paris: Gallimard/Seuil.

Foucault, M. (2004b). Sécurité, territoire, population. Cours au collège de France. 1977-1978. Paris: Gallimard/Seuil.

Politieke macht

- 16e-17e E: nieuwe invulling politieke macht: meer doen dan territorium beschermen
- Daarvoor niet, bv. Machiavelli: notie van soevereiniteit staat centraal (territorium en onderdanen)
- Contrast: *Le miroir politique* van Guillaume de La Perrière uit 1555: « *Gouvernement est la droite **disposition** des **choses**, desquelles l'on prend charge pour se conduire jusqu'à la fin convenable* »
- Perrière: 'dingen' en 'beschikken'

Gevolgen verschuiving

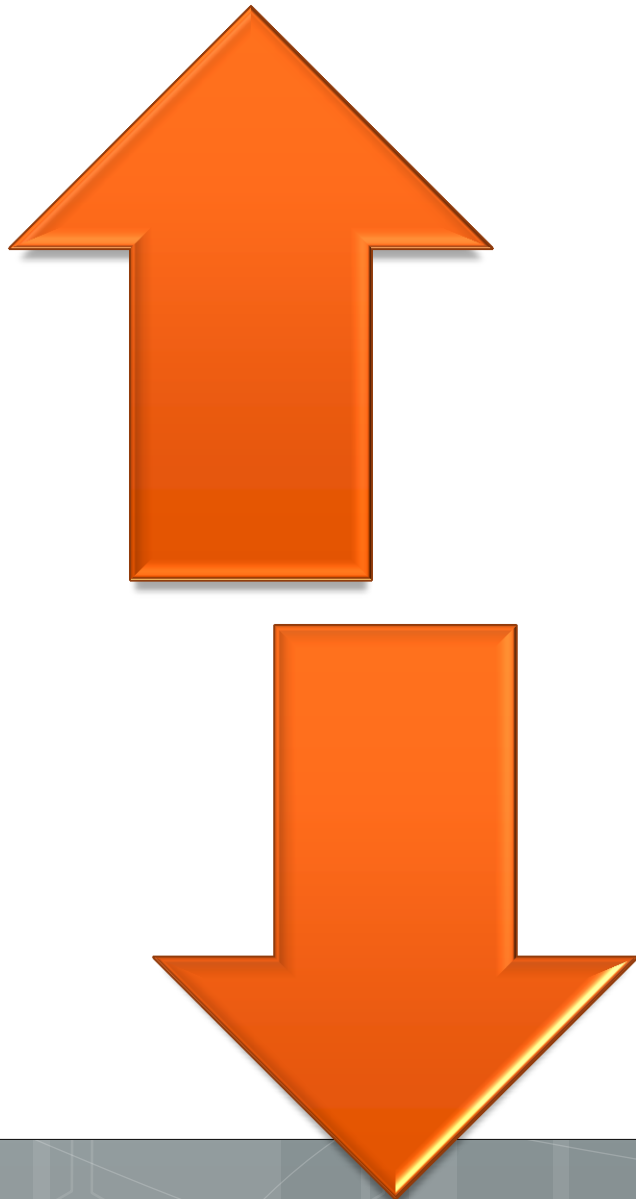
- Overgang van “un état territorial” naar “un état de population”
- Politiek vertoont interesse in gedrag van burgers
- Opkomst van categorie ‘populatie’ en interventies op dat niveau
- Beheer van maatschappij als een ‘lichaam’
- Medische praktijk binnen politiek en economisch beheer van de moderne SA
- Welzijn, geluk en gezondheid worden politieke factoren

Concreet

- Bepalen van kenmerkende variabelen van populaties/het volk
- Ingrijpen in levensomstandigheden
- Allerlei factoren hierbij van belang: hulpbronnen, arbeid, huisvesting, voeding, ...
- Overheid verzamelt zoveel mogelijk medische gegevens over bevolking
- Kennis (savoir) over leven, is macht (pouvoir)
- Cf. opkomst van discipline statistiek (Duitse woord 'Staatistik'): helpt staat om inzicht te verwerven in gedrag en levensomstandigheden van de bevolking

Moderne macht...

- ⊙ Politiek zorgt voor welzijn en geluk
- ⊙ Macht voltrekt zich nu in naam van 'het belang van het volk'
- ⊙ Dood als middel van traditionele macht (negatief) ruimt plaats voor het leven (positief)
- ⊙ Dus: toezicht, bescherming, organiseren, ordenen, etc.
- ⊙ Macht stuurt de burgers op een andere manier (subtieler maar daarom des te perfider)

Gezondheidspolitiek=
zorgen voor
volksgezondheid

Juist in die zorg moeten we
aan normen voldoen

Begrip van gezondheid wijzigt

- Uitbreiding van begrip gezondheid: niet enkel curatief, ook preventief
- Verdubbeling van de betekenis van gezondheid: zowel descriptief als normatief
- Ook menselijk gedrag voortaan in termen van normaal versus abnormaal
- Vanaf nu kan gedrag 'afwijkend' zijn
- Nieuwe vorm van spreken over ziekte en gezondheid: een *norm* of richtsnoer waaraan individu moet voldoen
- Die norm kan voortdurend opschuiven

Zygmunt Bauman, Liquid Modernity

“The state of ‘fitness’, [on the contrary,] is anything but solid; it cannot by its nature be pinned down and circumscribed with any precision. [...] If health is a ‘no more and no less’ type of condition, fitness stays permanently open on the side of ‘more’: it does not refer to any particular standard of bodily capacity, but to its (preferably unlimited) potential of expansion”

2. Medicalisering?

Machtsbegrip en zorg

- Medicalisering: niet zozeer/alleen massieve macht van buitenaf
- Wel subtiele mechanismen die in maatschappelijk veld circuleren
- We stellen onszelf vragen: 'is er niet toch iets met mij aan de hand?' (vb. vraag naar 'totaalonderzoek')
- Zelfs al zijn we niet ziek, we zijn evenmin gezond
- 'the worried well'

Vandaag

- Massale protesten bevolking tegen medicalisering gedrag?
- Of massaal beroep doen op gezondheidszorg?
- Tegelijk aanvoelen dat er iets problematisch aan de gang is in onze omgang met medicijnen
- Bv. campagnes tegen overdreven voorschrijfgedrag antibiotica (overheid moet ons van medicijnen afhouden)
- Daarom: permanente staat van ziek-zijn

Paradox

- Paradox: hoe meer streven naar gezondheid, hoe meer we lijken ziek te zijn
- Hoe meer parameters je bijhoudt, hoe meer kans dat er iets 'scheelt', dat je je zorgen maakt

Conclusie (1)

- Via medische wereld 'ons authentieke zelf' zoeken (laat maakbaarheid toe, meer dan vroeger)
- Dus: medicalisering is meer dan plicht van buitenaf, maar ook zoektocht van/naar onszelf
- Niet langer ziekte en lijden als een lot (religieuze kijk op ziekte en lijden)
- Ziekte: op te lossen probleem
- Mijn lichaam als spiegel van mijn 'identiteit'
- Carl Elliott, 2003: *Better than well*

Conclusie (2)

- En bovendien: (on)gezond: mijn schuld? vb. obesitas, ...
- Geldt zowel bij medicalisering als anti-medicalisering
- 'Culpabiliseren' van wie niet zelf gezondheid niet verzorgt
- Ethisch appèl in de samenleving:
  - Goed: hij die beweegt, gezond leeft, ..
  - Slecht: hij die ongezond leeft,...